

Nr 41.

Ankom till riksdagens kansli den 15 maj 1925 kl. 2 e. m.

Bevillningsutskottets betänkande, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående fortsatt tillämpning av förordningen den 17 maj 1923 (nr 115) om begränsning av den myckenhet brännvin, som må framställas i sammanhang med pressjästberedning, ävensom i ämnet väckta motioner.

(2:a avd.)

I en den 13 mars 1925 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 219, har Kungl. Maj:t, under åbropande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att antaga följande

Förslag

till

förordning angående fortsatt tillämpning av förordningen den 17 maj 1923 (nr 115) om begränsning av den myckenhet brännvin, som må framställas i sammanhang med pressjästberedning.

Härigenom förordnas, att förordningen den 17 maj 1923 om begränsning av den myckenhet brännvin, som må framställas i sammanhang med pressjästberedning, med däri genom förordningen den 20 juni 1924 (nr 230) gjord ändring skall äga fortsatt tillämpning till och med den 30 september 1926.

Beträffande vad föredragande departementschefen vid ärendets föredragning inför Kungl. Maj:t anfört till motivering för förslaget får utskottet, i den mån redogörelse ej lämnas här nedan, hänvisa till omförmälda statsrådsprotokoll.

Till utskottets behandling hava jämväl överlämnats två likalydande motioner, väckta i anledning av propositionen den ena i första kammaren, nr 255, av herr *Alexander Nilsson*, och den andra i andra kammaren, nr 381, av herr *Nilsson* i Hörby. I dessa motioner har hemställts, »att riksdagen Bihang till ri. sdagens protokoll 1925. 7 saml. 31 häft. (Nr 41.)

måtte besluta vidtaga den förändring i Kungl. Maj:ts proposition nr 219, att den myckenhet brännvin, som må framställas i sammanhang med pressjästberedning för tiden 1 oktober 1925—30 september 1926, sättes till högst 2,500,000 liter.»

I fråga om den av motionärerna till stöd för sitt förslag förebrogta motiveringen tillåter sig utskottet hänvisa till motionerna.

Utskottet.
*Frågans be-
handling vid
1923 års
riksdag.*

Med proposition nr 188 till 1923 års riksdag framlades förslag till förordning om begränsning av den myckenhet brännvin, som må framställas i sammanhang med pressjästberedning. Vid anmälan i statsrådet av detta ärende framhöll dåvarande chefen för finansdepartementet, att, enligt lämnade upplysningar, jästproduktionen för tillverkningsåret 1 oktober 1923—30 september 1924 kunde beräknas komma att uppgå till 5,800,000 kilogram. Då utbytet av brännvin per 100 kilogram jäst syntes böra beräknas till mellan 75 och 80 liter, utgick dåvarande departementschefen från, att högre kvantitet jästbrännvin icke skulle behöva framställas under sistnämnda tillverkningsår än 4,500,000 liter. I enlighet härmed föreslogs i berörda proposition nr 188, att den högsta kvantitet jästbrännvin, som finge framställas, fastställdes till 4,500,000 liter av normalstyrka för helt tillverkningsår räknat.

1923 års bevillningsutskott (betänkande nr 35) tillstyrkte bifall till nämnda proposition samt anförde, bland annat, följande:

Med hänsyn till de omständigheter, som anförts, och då det vid pressjästberedning framkomna brännvinet kvalitativt icke torde vara fullt jämförbart med brännvin, som framställts genom andra tillverkningsmetoder, hade det syntes utskottet angeläget, att uttryckliga lagbestämmelser meddelades, som för jästfabrikerna omöjliggjorde ett bedrivande, av fabrikationen på sådant sätt, att högre utbyte av brännvin erhöles än vad som med användande av rationella tillverkningsmetoder kunde anses nödvändigt. Då detta syfte borde kunna för nästkommande tillverkningsår vinnas genom begränsning av den kvantitet jästbrännvin, som därunder skulle få tillverkas, till 4,500,000 liter samt därvid en viss marginal uppåt lämnats till förekommande av att jästfabrikanterna genom mera omfattande omläggningar av fabrikationen skulle åsamkas kostnader, hade utskottet icke haft något att erinra mot de föreslagna bestämmelserna.

Bevillningsutskottets hemställan bifölls av riksdagen, varefter förordning i ämnet utfärdades den 17 maj 1923 (nr 115). Förordningen trädde i kraft den 1 oktober 1923 och skulle gälla till den 30 september 1924.

*Frågans be-
handling vid
1924 års
riksdag.*

Till 1924 års riksdag framlade Kungl. Maj:t med propositionen nr 186 förslag om att nyssnämnda förordning av den 17 maj 1923 skulle äga fortsatt tillämpning efter den 30 september 1924 till och med den 30 september 1925.

I motion, II: 440, hemställde herrar Olsson i Gävle och Björklund, att riksdagen måtte besluta vidtaga den förändringen i ömförmda proposition nr 186, att den myckenhet brännvin, som finge framställas i sammanhang med pressjästberedning för tiden den 1 oktober 1924—30 september 1925, sattes till högst 2,250,000 liter.

1924 års bevillningsutskott hemställde i betänkande nr 49, att riksdagen måtte, med förklarande att propositionen nr 186 icke kunnat oförändrad bifallas, med anledning av ej mindre propositionen än även motionen II: 440, antaga ett förslag till förordning angående fortsatt tillämpning av förordningen den 17 maj 1923, enligt vilket förslag samma förordning skulle äga fortsatt tillämpning till och med den 30 september 1925, dock med den ändring i 1 § av förordningen, att den myckenhet brännvin, som i sammanhang med pressjästtillverkning finge framställas, bestämdes till högst 3,500,000 liter av normalstyrka för helt tillverkningsår räknat.

Till stöd för denna hemställan anförde bevillningsutskottet följande:

»De skäl, som tidigare åberopats för att genom lagbestämmelser begränsa tillverkningen av jästbrännvin, äga alltjämt full giltighet. Jämväl för tillverkningsåret 1 oktober 1924—30 september 1925 böra därför föreskrifter lämnas rörande den kvantitet brännvin, som högst må framställas i samband med jästberedning.

Då utskottet haft att taga ställning till frågan, om någon nedsättning bör äga rum i den uti berörda förordning av den 17 maj 1923 medgivna maxikvantiteten av 4,500,000 liter brännvin av normalstyrka, har utskottet icke kunnat undgå att taga hänsyn till de ändrade förhållanden, som inträtt beträffande jästproduktionen. En mycket betydande del av den inom landet producerade jästmängden framställes nämligen numera på sådana vägar, att någon sprit av beskaffenhet att med fördel kunna tillgodogöras praktiskt taget icke utvinnes. Sålunda hava nya fabriker igångsatts, vilka tillverka jäst utan spritutvinning, varjämte den största av de äldre jästfabrikerna övergått till förändrad tillverkningsmetod med mycket litet spritutbyte. Där est under nästkommande tillverkningsår lika stor mängd jästbrännvin finge framställas som under löpande tillverkningsår, kan det därför befaras, att vid de fabriker, som bibehålla de äldre framställningsmetoderna, spritutbytet komme att icke oväsentligt överstiga den kvantitet av 75—80 liter per 100 kilogram jäst, som, enligt vad ovan nämnts, kan anses såsom normal. Då det måste anses angeläget, att en dylik konsekvens förebygges, har utskottet funnit en nedsättning böra vidtagas i det litertal brännvin, som enligt propositionen skulle få framställas vid jästberedning.

I motionen har föreslagits en begränsning av brännvinsmängden till 2,250,000 liter. En så avsevärd nedsättning synes emellertid icke vara påkallad av de ändrade förhållandena i fråga om jästfabrikationen. Vidare har utskottet ansett sig böra avvakta resultatet av den utredning, som, enligt vad departementschefen uppgivit, är avsedd att företagas rörande möjligheten att utan större ekonomiska eller drifttekniska olägenheter omlägga jästfabri-

kationen så att spritutbytet begränsas, innan den mera omfattande inskränkning i rätten att framställa brännvin vid jästtillverkning vidtages, som utskottet finner önskvärd. Med hänsyn till det nu anförda har utskottet ansett maximikvantiteten av det jästbrännvin, som må framställas under nästa tillverkningsår, böra bestämmas till 3,500,000 liter.»

Bevillningsutskottets hemställan blev av riksdagen bifallen, varefter förordning i ämnet utfärdades den 20 juni 1924 (nr 230).

Propositionen. I nu föreliggande proposition har — på sätt ovan är anført — föreslagits, att förordningen den 17 maj 1923 med däri genom förordningen den 20 juni 1924 gjord ändring skall äga fortsatt tillämpning till och med den 30 september 1926.

Av den i propositionen intagna redogörelsen för frågans behandling framgår bland annat följande.

Kungl. Maj:t har genom beslut den 20 juni 1924 anbefallt kommerskollegium och kontrollstyrelsen att, efter hörande av styrelsen för aktiebolaget Vin- och spritcentralen, gemensamt verkställa utredning i vissa av Kungl. Maj:t närmare angivna, förevarande fråga berörande ämnen.

I skrivelse den 14 februari 1925 hava nämnda ämbetsverk inkommit med viss utredning i ämnet. Ämbetsverken hava anmodat professorn vid tekniska högskolan, filosofie doktorn C. F. Kullgren att verkställa en undersökning av frågan, vilket spritutbyte som vid pressjästtillverkning kunde anses ur tekniska synpunkter motiverat. Den av professor Kullgren verkställda undersökningen kan, enligt vad i propositionen angives, i huvudsak sägas utmytna i följande allmänna slutsatser.

»1. Tekniskt skulle inga större svårigheter möta vid övergång från tillverkningsmetoder, som giva relativt litet jäst och mycket sprit, till metoder med kvantitativt betydande jästutbyte och ringa mängder sprit. De för övergång till mera jästgivande metoder erforderliga ändringarna i den tekniska utrustningen måste anses vara ganska måttliga.

2. Jästens kvalitet påverkades i hög grad av den använda fabrikationsmetoden. Risken för jästens kvalitet vore större vid jästgivande metoder än vid annat förfaringssätt. Från teknisk synpunkt vore det därför icke önskvärdt, att de jästgivande metoderna genom ändrade bestämmelser i lagstiftningen tvingades fram till användning vid de svenska jästfabrikerna. Delvis vore också dessa metoder patenterade och således icke allmänt tillgängliga.

3. Det tillåtna spritutbytet borde ställas i relation till kvantiteten ren pressad jäst och göras oberoende av de olika slag av råmaterial, som användes för tillverkningen.

4. Utbytestalet borde med erfarenhet från den hittillsvarande utvecklingen fastställas till 80 eller 85 liter sprit av normalstyrka på 100 kilogram ren pressad jäst, varvid det tillåtna högsta utbytestalet borde avse årstillverkningen, under det att för särskild månad nämnda tal skulle få uppgå till högst 90 liter brännvin av normalstyrka på 100 kilogram ren pressad jäst.»

Ämbetsverken hava i ärendet anført bland annat följande.

Av den verkställda utredningen hade ämbetsverken i första hand dragit den slutsatsen, att de tekniska metoderna vid jästtillverkningen för närvarande befunno sig under stark utveckling och att det därför måste möta synnerliga svårigheter att med säkerhet avgöra, vilken högsta gräns för spritutbyte i samband med jästfabrikationen, som kunde vara mest rationell. Om spritens avsättning vore beroende av en fri marknad med världsmarknadspris, skulle de ekonomiska faktorerna reglera tillverkningens storlek. Fabriker skulle då sakna varje anledning att bibehålla föråldrade metoder med stort spritutbyte, för den händelse de mera jästgivande metoderna också tillåte framställande av jäst, som vore kvalitativt likvärdig med den enligt äldre metoder tillverkade. I fråga om priset å sprit förhölle det sig emellertid i stort sett så, att detsamma här i landet icke framginge ur konkurrens mellan olika tillverkare utan fastställdes genom överenskommelser, grundade på produktionskostnadsberäkningar. Världsmarknadspriset vore eliminerat genom ett synnerligen kraftigt tullskydd (det effektiva tullskyddet utgjorde 35 öre per liter brännvin av normalstyrka, under det att världsmarknadspriset för närvarande torde uppgå till endast omkring 15 öre per liter sprit av normalstyrka). Vad jästspriten beträffade, komme härtill ytterligare den omständigheten, att samtliga sprittillverkande jästfabriker genom avtal med aktiebolaget Vin- och spritcentralen tillförsäkrats förmånen dels att under vissa angivna förutsättningar få sälja all tillverkad sprit till partihandelsbolaget, dels också att för denna sprit erhålla ett pris, som endast obetydligt understeg priset på potatissprit.

Under sådana förhållanden hade ämbetsverken icke ansett sig kunna hos Kungl. Maj:t hemställa om en av enbart tekniska skäl motiverad, utvidgad rätt till brännvinsframställning vid jästfabrikerna, utan att samtidigt en ändring ägde rum i överenskommelsen mellan jästfabrikerna och aktiebolaget Vin- och spritcentralen. Förhandlingar hade för den skull förts mellan ämbetsverken och jästfabrikerna i syfte att åstadkomma ändringar i nämnda överenskommelse dels beträffande partihandelsbolagets skyldighet att inköpa allt vid jästfabrikerna tillverkat brännvin, dels också i fråga om jästspritens prissättning. Dessa förhandlingar hade emellertid icke lett till något resultat.

Enär alltså en reglering av ovannämnda art nu icke varit möjlig att ernå, hade ämbetsverken icke ansett sig kunna framlägga förslag till definitiva ordnande av frågan om spritutbytet vid jästtillverkning. Det åt ämbetsverken lämnade uppdraget att i detta avseende verkställa en utredning, som också skulle omfatta frågan om övriga råvaror vid brännvinsframställning, torde därför få anses fortfarande gälla, och ämbetsverken hade också för avsikt att på nytt upptaga hela frågan till undersökning, för att resultat om möjligt skulle nås och förslag kunna framläggas vid 1926 års riksdag.

Efter att hava erinrat, att 1924 års riksdag sänkt maximikvantiteten jästsprit från 4,500,000 till 3,500,000 liter, hava ämbetsverken vidare yttrat:

Sistnämnda kvantitet torde vara så låg, att vissa fabriker, vilka ej ansågo sig kunna övergå till nya tillverkningsmetoder, tvingades att under en del av tillverkningsåret låta det sprithaltiga jästvattnet bortrinna. Att fabriker nödgades så förfara, kunde icke vara ur allmänna synpunkter önskvärdt, enär jästspriten efter de gamla tillverkningsmetoderna vore en avfallsprodukt och minskad jästspritkvantitet måste ersättas av ökad bränn-

vinsbränning vid de egentliga jordbruksbrännerierna, där samma råvaror som vid jästfabrikerna i viss utsträckning komme till användning, eller av större användning av renad sulfitsprit eller slutligen av import av sprit. Under ett fortsatt provisorium på ett år torde dock enligt ämbetsverkens mening anledning saknas att göra ändring i den så nyligen av riksdagen fastställda maximikvantiteten brännvin vid jästframställning.

Departementschefen har i sitt yttrande till statsrådsprotokollet hänvisat till att den kommerskollegium och kontrollstyrelsen anbefallda utredningen rörande tillverkningen av brännvin ännu icke vore avslutad. Vid sådant förhållande hade departementschefen icke kunnat taga ställning till frågan om ett slutligt ordnande av jästsprittillverkningen och därutinnan framlägga förslag. Departementschefen hade emellertid grundad anledning antaga, att denna fråga skulle kunna vinna sin lösning till 1926 års riksdag, då samtidigt förslag till ny brännvinstillverkningsförordning torde bli framlagt. Den maximikvantitet brännvin, som borde få framställas i sammanhang med pressjästberedning syntes departementschefen, på de av ämbetsverken anförda skäl, böra bibehållas oförändrad vid 3,500,000 liter för tillverkningsår räknat.

*Utskottets
yttrande.*

Utskottet delar departementschefens uppfattning, att frågan om ett slutligt ordnande av jästsprittillverkningen bör bli föremål för ytterligare utredning.

Denna utredning bör givetvis fullföljas under vederbörligt hänsynstagande till alla de olika faktorer, som äro av beskaffenhet att äga betydelse för frågans bedömande.

I sådant avseende framstår det för utskottet såsom erforderligt, att vid den fortsatta utredningen särskild uppmärksamhet ägnas såväl åt att jästfabrikationen så ordnas, att icke större spritkvantitet därvid utvinnes än som är nödvändigt vid användande av rationella tillverkningsmetoder, som däråt att reglerna för prissättning av jästbrännvinet bli reviderade. Ett hinder för uppfyllandet av sagda önskemål utgör det avtal, som förefinnes mellan de sprittillverkande jästfabrikerna samt aktiebolaget Vin- och spritcentralen rörande försäljning till bolaget av den vid dessa fabriker tillverkade spriten, i all synnerhet som avtalet äger giltighet på obegränsad tid. Det kan därför givetvis befinnas nödvändigt, att överenskommelse kontrahenterna emellan träffas om antingen avtalets hävande eller dess ersättande med ett annat avtal, som icke i likhet med det nu gällande lägger hinder i vägen för en rationell lösning av frågan.

I avvaktan på avslutandet av den pågående utredningen synes någon ytterligare begränsning, utöver vad i propositionen föreslagits, av den myckenhet brännvin, som må framställas i sammanhang med pressjästberedning för tillverkningsåret 1925/26, icke böra vidtagas; och har utskottet alltså icke kunnat biträda de i ämnet väckta motionerna.

På grund av vad sålunda anförts och under återopande av vad chefen för finansdepartementet yttrat till ovannämnda statsrådsprotokoll får utskottet hemställa,

att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 219 samt med avslag å ifrågavarande motioner I: 255 av herr Alexander Nilsson och II: 381 av herr Nilsson i Hörby, antaga ovan införda förslag till förordning angående fortsatt tillämpning av förordningen den 17 maj 1923 (nr 115) om begränsning av den myckenhet brännvin, som må framställas i sammanhang med pressjästberedning.

Stockholm den 15 maj 1925.

På bevillningsutskottets vägnar:

ERIK RÖING.

Närvarande: herrar Röing, Wohlin, Gustaf Nilsson i Kristianstad, Boman, Pers, Borell, Johan Bergman, Månsson i Hagaström, Olsson i Ramsta, Johansson i Kullersta, Lithander, Olsson i Golvvasta, Bengtsson i Kullen, Björnsson, Heyman, Alexis Björkman, Björklund, Olsson i Gävle och Brännström.

Reservationer:

av herrar *Wohlin*, *Olsson* i Golvvasta och *Bengtsson* i Kullen, vilka ansett, att utskottets yttrande och hemställan bort hava följande lydelse:

»Utskottet delar departementschefens uppfattning, att frågan om ett slutligt ordnande av jästsprittillverkningen ännu icke är mogen för lösning, utan synes densamma, såsom även är avsett, böra bliva föremål för ytterligare utredning.

Såvitt utskottet kunnat finna av den i ärendet hittills företagna utredningen, skulle tekniskt inga större svårigheter möta vid övergång till

metoder för jästtillverkning med kvantitativt betydande jästutbyte och ringa mängder sprit. Då därtill kommer, att det enligt utskottets uppfattning skulle ur nationalekonomisk synpunkt vara till gagn, om tillverkningen av brännvin i sammanhang med pressjästberedning kunde helt upphöra eller i varje fall bleve i största möjliga utsträckning begränsad, synes vid den fortsatta utredningen på ifrågavarande område särskild uppmärksamhet böra ägnas häråt.

I den mån det avtal, som förefinnes mellan de sprittillverkande jästfabrikerna samt aktiebolaget Vin- och spritcentralen, befinnes utgöra ett hinder för en dylik förändring, böra enligt utskottets uppfattning åtgärder vidtagas i syfte att undanröja detta hinder.

I de i föreliggande ämne väckta motionerna har hemställts om en begränsning av den myckenhet brännvin, som må framställas i sammanhang med pressjästberedning för tillverkningsåret 1925/1926, från av Kungl. Maj:t föreslagna 3,500,000 liter till 2,500,000 liter. Utskottet finner sig visserligen icke kunna redan för nästkommande tillverkningsår tillstyrka en så pass betydande nedsättning. Men å andra sidan anser sig dock utskottet, som i det föregående uttalat sig för en successiv begränsning i största möjliga omfattning, böra bereda väg härför och vill fördenskull förorda, att någon begränsning vidtages omedelbart. I sådant avseende föreslår utskottet en nedsättning av brännvinsmängden med 500,000 liter till 3,000,000 liter.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att riksdagen måtte, med förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 219 icke kunnat oförändrad bifallas samt med anledning av motionerna I: 255 av herr Alexander Nilsson och II: 381 av herr Nilsson i Hörby, för sin del antaga följande förslag till

Förordning

angående fortsatt tillämpning av förordningen den 17 maj 1923 (nr 115) om begränsning av den myckenhet brännvin, som må framställas i sammanhang med pressjästberedning.

Häri genom förordnas, att förordningen den 17 maj 1923 om begränsning av den myckenhet brännvin, som må framställas i sammanhang med pressjästberedning, vilken förordning med däri genom förordningen den 20 juni 1924 (nr 230) gjord ändring upphör att gälla den 30 september 1925, skall äga fortsatt tillämpning efter nämnda dag till och med den 30 sep-

tember 1926; dock att 1 § i förordningen från och med den 1 oktober 1925 skall hava följande lydelse:

1 §.

I sammanhang med pressjästberedning må brännvin framställas till en myckenhet av sammanlagt högst 3,000,000 liter av normalstyrka för helt tillverkningsår räknat»;

samt av herrar *Månsson* i Hagaström, *Olsson* i Ramsta, *Johansson* i Kullersta, *Björnsson*, *Alexis Björkman* och *Björklund*, vilka hemställt,

att riksdagen måtte, med förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 219 icke kunnat oförändrad bifallas samt med anledning av motionerna I: 255 av herr Alexander Nilsson och II: 381 av herr Nilsson i Hörby, för sin del antaga följande förslag till

Förordning

angående fortsatt tillämpning av förordningen den 17 maj 1923 (nr 115) om begränsning av den myckenhet brännvin, som må framställas i sammanhang med pressjästberedning.

Häri genom förordnas, att förordningen den 17 maj 1923 om begränsning av den myckenhet brännvin, som må framställas i sammanhang med pressjästberedning, vilken förordning med däri genom förordningen den 20 juni 1924 (nr 230) gjord ändring upphör att gälla den 30 september 1925, skall äga fortsatt tillämpning efter nämnda dag till och med den 30 september 1926; dock att 1 § i förordningen från och med den 1 oktober 1925 skall hava följande lydelse:

1 §.

I sammanhang med pressjästberedning må brännvin framställas till en myckenhet av sammanlagt högst 3,000,000 liter av normalstyrka för helt tillverkningsår räknat.